

XALQARO BAHOLASH DASTURLARI - TIMSS, PISA, EGMA, TALIS VA ULARNI AMALDA QO‘LLAY OLISH

Matyakubova Nuriya

UrDU Magistratura bo‘limi Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang‘ich ta’lim) yo‘nalishi 2-bosqich magistranti, Boshlang‘ich ta’lim metodikasi kafedrasida stajor o‘qituvchisi

Pirnazarova Durdona

Urganch Innovatsion universiteti Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 1-bosqich talabasi.

Xaytboyeva Quvonchoy

Urganch Innovatsion universiteti Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 1-bosqich talabasi

Annatsiya: maqolaning qisqacha mazmuni ona tili va o‘qish savodxonligi fani bugungi kunda o‘quvchining fikrlay olish tasavvurini boyitish, ziyorakligi, diqqatini oshirish, nutqini o‘stirish, o‘z shaxsiy fikrini aytish hayotga real qarashini shakllantirish, matnni tahlil qilish imkoniyatlarini yuzaga chiqaradi va uni o‘shirishga, takomillashishiga xizmat qiladi. Shundan kelib chiqqan holda biz bu maqolamizda maktab darsliklardagi ayrim kichik mavzularni xalqaro talabalar asosida tahlil qilish texnologiyasini ishlab chiqdik.

Kalit so‘zlar: Pirls xalqaro tadqiqoti, Pisa xalqaro tadqiqoti, ta’lim sifati, o‘qish savodxonligi, bir bosqichli amallar hodisalarni tavsiflash, murakkab ma’lumotlarni tahlil qilish.

Аннотация: итог статьи заключается в том, что наука о родном языке и читательская грамотность сегодня обогащают воображение школьника, повышают его мыслительные способности, повышают его интеллект, повышают его внимание, совершенствуют речь, способность выражать свое личное мнение, формирование реалистического взгляда на жизнь, умение анализировать текст и служит его совершенствованию. Исходя из этого, в данной статье мы разработали технологию анализа некоторых подтем в школьных учебниках по материалам иностранных учащихся.

Ключевые слова: международное исследование Peers, международное исследование Pisa, качество образования, беглая грамотность, одноэтапное описание явлений, анализ сложных данных.

Annotation: the summary of the article is that the science of mother tongue and reading literacy today enriches the imagination of the student, increases his ability to think, increases his intelligence, increases his attention, improves his speech, the ability to express his personal opinion, the formation of a realistic view of life, the ability to analyze the text, and serves to improve it. Based on this, in this article, we have developed a technology for analyzing some sub-topics in school textbooks based on international students.

Key words: Peers international study, Pisa international study, quality of education, fluency literacy, one-step process description of phenomena, analysis of complex data.

“Yoshlarimizni mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma’naviy salohiyatga ega bo‘lib, dunyo miqyosida o‘z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo‘sh kelmaydigan insonlar bo‘lib kamol topishi, baxtli bo‘lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz”

Sh.M.Mirziyoyev

Ta’lim har qanday inson faoliyatining boshlang‘ich mavzusidir. Agar ta’lim o‘quvchi ongida o‘z-o‘zini tarbiyalash va yuqori natijalarga erishish majburiyatini singdira olmasa, bu ularning aybi emas. Shunday ekan ta’lim beruvchi pedagog bilimli, yuksak ma’naviyatli va saviyali bo‘lishi lozim.

So‘ngi yillarda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida ulkan iqtisodiy o‘rish ko‘rsatkichlariga erishilayotganligi barcha sohalarda malakali kadrlar va yetuk mutaxassislariga bo‘lgan talab yanada oshmoqda. O‘quvchilarning ta’lim–tarbiyasi har tamonlama e’tiborni kuchaytiradi mamlakatimizda innovatsion taraqqiyot yo‘lida shiddat bilan rivojlanib borayotgan bir davrda kelajagimiz davomchilari bo‘lmish yoshlarni ijodiy g‘oyalari va ijodkorligini har tamonlama qo‘llab-quvvatlash ularning bilim ko‘nikma va malakalarini shakllantirish hamda ilg‘or xorijiy tajribalar, xalqaro mezon va talablar asosida baholash tizimini takomillashtirish shu yo‘lda xalqaro tajribalarni o‘rganish mavjud tizimni har tamonlama qiyosiy tahlil qilish tegishli yo‘nalishlardagi xalqaro va xorijiy mezon asosida o‘rganish mavjud ilmiy–tadqiqot muassalari bilan yaqindan hamkorlik qilish muhim ahamiyatga egadir. Shu maqsadda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining xalq ta’limi tizimida ta’lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora - tadbirlari to‘g‘risida 2018–yil 8-dekabrda 997-sonli qarori bilan O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi ta’lim sifatini baholash bo‘yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi tashkil etildi. Shu bilan birga ta’lim tadqiqotlarini amalga oshirish milliy markazi tashkil etildi. Barchamizga ayonki, XXI asr intellektual salohiyat, tafakkur va ma’naviyat asri sifatida insoniyat oldida yangi-yangi ufqlar ochish bilan birga, biz ilgari ko‘rmagan, duch kelmagan keskin muammolarni keltirib chiqarmoqda. Bugungi murakkab va tahlikali zamonda boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi o‘quvchilarning ertangi kunini o‘ylab ona tili va o‘qish savodxonligi hamda tarbiya fanlari dars jarayonlarida ularni ezgulikka, insof-diyonat, mehr-oqibat va bag‘rikenglikka da’vat etib, ta’lim-tarbiya ishlarini olib bormog‘i lozimdir. Bunday ma’naviy huquqqa ega bo‘lish uchun biz o‘qituvchilar, avvalo, katta bilim va hayotiy tajribaga, keng dunyoqarash, yuksak ijodiy mahoratga, zamonaviy innovatsion bilimlarga ega bo‘lishimiz kerakligini, eng muhimi, bu o‘ta og‘ir, kuchli irodani talab etadigan jabhada haqiqiy fidoiylik ko‘rsatish lozimligini yaxshi tushunamiz

Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev o‘qituvchi va ziyolilarga murojaatida O‘zbekistonda yangi Uyg‘onish davri, ya’ni uchinchi Renessans poydevorini yaratish asosiy maqsad qilib belgilanganini

ta’kidlagan edi. Ta’lim sifatini baholash bo’yicha xalqaro tadqiqotlarda munosib tayyorgarlik ko’rish va ishtirok etish ham ayni maqsadlarga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA.

TIMSS – 4 va 8-sinf o’quvchilarning tabiiy-ilmiy yo’nalishdagi fanlardan savodxonligini baholash.

PISA - 15 yoshli o’quvchilarning o’qish matematika va tabiiy yo’nalishdagi fanlardan savodxonlik darajasini baholash.

AGMA – boshlang’ich sinflarda o’qish hamda matematika bo’yicha ko’nikmalarga baho beradi. Baholash natijalariga ko’ra yangi o’quv dasturlari o’qitish uslubi va yondashuvlari O’zbekiston yoshlarning yaxshi natija ko’rsatishi uchun moslashtiriladi .

TALIS - rahbar va pedagog kadrlarning umumiy o’rta talim muassalarida o’qitish va ta’lim olish muhitini xamda o’qituvchilarning ish sharoitlarini o’rganish .

Ma’lumki 2030-yilda qadar xalq ta’limini rivojlantirish konsepsiyasi tasdiqlangan mazkur hujjatning birinchi bandida PISA xalqaro tadqiqotida O’zbekistonning ishtirokini ta’minlash va 2030-yilga borib kuchli 30 talik mamlakatlar qatoriga kirishga erishish maqsadli yo’nalishda belgilangan. Ya’ni Xalq ta’limi uchun strategik vazifa qo’yilgan. Ilk marotaba 2021–yilning 5-14-aprel kunlari mamlakatimizda 4-sinf o’quvchilarning matnni o’qib tushunish darajasini baholash bo’yicha xalqaro tadqiqot o’tkazildi. Tadqiqotda Respublikamizdagi 180 maktablarida tahsil oluvchi 5 948 nafar 4-sinf o’quvchilari hamda ularning ota-onalari maktab direktorlari va sinf rahbarlari ishtirok etdilar.

Shuningdek 2022-yilning aprel oyida yurtimizdagi 202 ta maktabda PISA xalqaro baholash tadqiqotlari o’tkazildi. Tadqiqotda yurtimizning 15 yoshli maktab o’quvchilari tabiiy va ilmiy savodxonlik matematik savodxonlik hamda o’qish savodxonlik yo’nalishlari bo’yicha ishtirok etdi.

Navbatdagi xalqaro baholash tadqiqotlari 2023-yilda o’tkaziladi. Kelgusi yilda o’tkazilishi rejalashtirilayotgan TIMSS - 2023 tadqiqotlarida 4-8- sinf maktab o’quvchilari tabiiy fanlar hamda matematika fanidan o’z bilimlarini sinab ko’radilar. Xalqaro tadqiqotlariga tayyorgarlik ko’rishga yo’naltirilgan PISA, TIMSS, EGMA, EGRA, TALIS xalqaro baholash dasturlari doirasidagi topshiriqlar bilan ishlash ko’nikmasini shakllantirish o’qituvchi va o’quvchilarni tayyorlash ularning bilim ko’nikma va kompetensiyalarini shuningdek o’quvchilarda ijodiy va mantiqiy fikrlash hamda tegishli fan yo’nalishlari bo’yicha savodxonligini rivojlantirish o’qituvchilarga amaliy va uslubiy yordam berish maqsadida xalq ta’limi vazirligi va A.Avloniy nomidagi milliy –tadqiqot instituti tomonidan Stesting elektron platformasi ishlab chiqarildi .

Ushbu platformada 1449 ta test topshiriqlari 103 ta media kurslar 40 ta kimyo va biologiya fanlaridan malaka oshirish media kurslari o’rin olgan. Shulardan PISA xalqaro baholash tadqiqotiga oid esa 8 ta fanga tegishli 583 ta nazorat savollar joy olgan va PIRLS xalqaro baholash tadqiqotiga oid 30 ta blokdan iborat 377 ta savollar platformaga joylashtirildi. Yurtimizdagi 7750 dan ortiq maktab ushbu

elektron platformadan ro'yhatdan o'tgan bo'lib, stesting elektron platformasi stastikasiga e'tibor qaratadigan bo'lsak

2022- yilning iyul oylarida ro'yhatdan o'tgan bo'lib ularda 2500 000 dan ortiq maktab o'quvchilarimiz test topshiriqlarini bajarib kelmoqda.

Ushbu bajarilgan test – topshiriqlari 12 nafar malakali pedagog – mutaxassislar tomonidan o'zbek va rus tillarda tekshirib baholanmoqda. mazkur loyihaning yangi kontent va test topshiriqlari bilan boyitish maqsadida stesting 2 loyhasi ustuda ishlar olib borilmoqda. Ma'lumot o'rnida qayd etib borish uchun instutning stesting.uz trenajor platformasi o'qituvchi va o'quvchilar uchun tashkil etilgan. Maktab o'quvchilari bilan bir qatorda fan o'qituvchilari ham bepul platformadan xalqaro baholash dasturlariga tayorlanishi mumkin. Hozirgi kunga qadar va Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti hamda ta'lim sohasidagi yutuqlarini baholash xalqaro assotsiyasi o'rtasida imzolangan kelishuvlarga muvofiq qabul qilingan.

PISA – inglizcha turli davlatlarda 15 yoshli o'quvchilarning o'qish, matematika, tabiiy fanlar savodxonligini hamda bilimlarni amaliyotda qo'llash qobiliyatini baholovchi dastur. Bu dastur 3 – yilda bir marotaba o'tkaziladi. Unda o'quvchilarning bilim sifatini o'qitish, matematika va tabiiy fanlar bo'yicha monitoring qilinadi va 100 ballik tizimida baholanadi. Dastlab 1997 – yilda ishlab chiqarilgan va 2000-yildan birinchi marta qo'llanilgan.

PISA – o'quvchilarni ta'lim sohasidagi yutuqlarini baholash bo'yicha xalqaro dastur bo'lib undagi test jahon davlatlardagi maktab o'quvchilarning bilimi va ularni amaliyotda qo'llay olish mahoratini belgilaydi.

Dasturning asosiy maqsadi o'quvchilar ta'lim dargohida olayotgan bilim va tajribalarni ijtimoiy munosabatlarda va inson faoliyatida uchraydigan turli xil hayotiy vazifalarni yechishda qanchalik foydalana olish qobiliyatini baholay olishdi. Ushbu sinov har uch yilda bir marotaba o'tkaziladi. Testda faqat 15 yoshdagi o'smirlar ishtirok etadi. Maktabdagi ta'lim sifati monitoring qilishga qaratilgan PISA dasturi asosiy yo'nalishda o'qish, matematika, va ijtimoiy fanlar savodxonligi bo'yicha olib boriladi.

PIRLS- inglizcha matni o'qish va tushunish darajasini aniqlovchi xalqaro tadqiqot mazkur xalqaro tadqiqotning maqsadi turli xil ta'lim tizmidan iborat bo'lgan davlatlarni boshlang'ich maktab o'quvchilarning matni o'qish va qabul qilish bo'yicha tayyorgarligi hamda o'quvchilarning har xil yutuqlarga erishishga sabab bo'luvchi ta'lim tizimidagi o'ziga xos xususiyatlari aniqlash va baholashdan iborat .

PIRLS - yosh o'quvchilarning sinfdan tashqari o'qitishning ikkita keng qamrovi maqsadiga qaratilgan. Bular badiiy, tajriba orttirish hamda ma'lumot olish va ulardan foydalanish uchun o'qishdir. Bundan tashqari PIRLS o'qish maqsadlarning har birida to'rtta keng tushunish jarayonini birlashtiriladi. Bular diqqatni jamlash va aniq ko'rsatilgan ma'lumotlarni topish to'g'ridan to'g'ri

xulosalar chiqarish g'oyalar va axborotni talqin qilish va uyg'unlashtirish kontent va matn elementlarini baholash va tanqid qilish .

O'qish savodxonligining maqsadi .

- badiiy tajriba ortirish.
- axborotni olish va undan foydalanish .

Tushunish jarayoni.

- Diqqatni jamlash va aniq ko'rsatilgan ma'lumotlarni topshirish.
- To'g'ridan to'g'ri xulosalar chiqarish.
- G'oyalar va axborotni talqin qilish va uyg'unlashtirish.
- Kontekt va matn elementlarini baholash va tanqid qilish

TIMSS – maktabda matematika va tabiiy fanlarni o'qitish sifatini xalqaro monitoringi bo'lib ta'lim yutuqlarini baholash xalqaro assotsatsiyasi IEA tomonidan tashkil etiladi. Mazkur dastur 4-sinf o'quvchilarning matematika va tabiiy fanlar bo'yicha egallagan bilim darajasi sifatini solishtirish hamda milliy ta'lim tizimidagi farqlarni aniqlashga yordam beradi. Mazkur dasturning o'ziga xosligi shundaki, u dunyodagi maktablarning matematika va tabiiy fanlar bo'yicha berilayotgan ta'lim-mazmuni o'quv jarayoni muassasi imkoniyati o'qituvchilarning bilim darajasi tahsil oluvchilarning oilaviy muhiti bilan bog'liq omillarni o'rganadi. Ko'rsatib o'tilgan omillar matematika fanlarini o'zlashtirish holatini ko'rsatishda asos bo'lib xizmat qiladi.

PISA va TIMSS o'rtasidagi asosiy farq. PISA, TIMSS dasturining asosiy farqi eng avvalo ularni turli xil yosh va sinflar toifasida o'tkazishdan iboratdir.

Masalan, PISA 15 yoshli o'quvchilarning bilimlarini baholashga qaratilgan bo'lsa, TIMSS aynan maktab bilimlarini o'zlashtirish darajalarini baholasa, PISA bilim va ko'nikmlarini maktabda uyda va jamoatchilik orasida qo'llay olish darajalariga alohida e'tibor qaratiladi.

Ta'limdagi bunday o'zgarishlar o'quv dasturi va o'quv adabiyotlarini mazmunini o'zgarishga undaydi. Ona tili matematika va tabiiy fanlardan PISA baholash dasturi yo'nalishdagi savollar milliy ba'zasi yaratiladi va o'quv dasturiga kiritiladi .

PISA baholash dasturi yo'nalishdagi savollar singdirilgan o'quv dasturi asosida qo'shimcha adabiyotlar yaratiladi va amaliyotda joriy etiladi.

5- sinfdan 11 – sinfgacha o'quv dasturlarini ko'rish mumkin. PISA ta'lim dasturi ona tili va matematika tabiiy fanlarni o'qitishning shakl, metod texnologiyalarini yangilanib, o'quvchilarning bu boradagi bilimlari oshirilmoqda. Bu fanlardan o'quvchilar savodxonligini baholashning milliy tizimi

yaratilib, 2019-2021 -yillarda amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishni baholashga qaratilgan sinovlarni tizimli ravishda o‘tkazish niyatida. PISA testlaridan ona tili va o‘qish savodxonligi darslarida foydalansa o‘quvchilarni mantiqiy fikrlashga o‘rganish, matn bilan ishlash ko‘nikmasini rivojlantirish va sinchkovlik talab etiladigan topshiriqlarni qo‘llash o‘quvchining hayotiy va intellektual ko‘nikmalarini oshirishga xizmat qiladi. Masalan 7- sinf ona tili dasturida berilgan briktruv bog‘lovchilari mazmunini o‘tishda o‘qituvchi mazmuni mustahkamlash maqsadida darsiklardan tashqari quyidagi matn asosida PISA topshiriqlarini tuzish mumkin.

O‘quvchilarning TIMSS, PISA va PIRLS tadqiqotlari haqidagi tasavvurlarini boyitish, xalqaro tadqiqotga tayyorgarlik darajasini oshirish o‘quvchilarning ijodiy va mantiqiy, fikrlash ko‘nikmalarini, rivojlantirish shu orqali ta’lim sifatini yanada oshirishga xizmat qiladi. Ta’lim inspeksiyasi uning huzuridagi Milliy markaz hamda xalq ta’limi tizimidagi mutaxassislar bilan hamkorlik qator ishlar amalga oshirilmoqda.

Ta’kidlash joizki, davlatimiz rahbarining Farmoni bilan O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030- yilgacha rivojlantirish bo‘lib unda O‘zbekiston Respublikasining

2030 –yilga kelib PISA xalqaro baholash dasturning reytingi bo‘yicha jahonning birinchi 30 ta ilg‘or mamlakatlari qatoriga kirishga erishish ustuvor vazifa etib belgilangan.

Shuningdek, Vazirlar Mahkamasining tegishli qarori asosida dunyoda ta’lim sifatini baholash bo‘yicha yetakchilik qilib kelayotgan xalqaro baholash dasturlari jumladan TIMSS, PISA, AGMA, EGRA, PIRLS dasturlarida ishtirok etishga kiritildi.

PISA testlari maktab o‘quvchilarning haqiqiy hayotda kerak bo‘ladigan hodisalarni tahlil qilish ulardan xulosa chiqarish va muloqotga kirishish ko‘nikmalarini qay darajada o‘rganilayotganligini ta’lim tizimini bu o‘zgarishga qanchalik moslashilayotganligini aniqlash maqsadida o‘tkazilayotgandi PISA test tarkibi testlari 5 ta yo‘nalish bo‘yicha o‘tkaziladi.

1 - O‘qish

2- Matematik savodxonlik

3-Tabiiy fanlar

4- Ilmiy fanlar

Hamkorlikda muommolarni hal qilish va moliyaviy savodxonlik yo‘nalishlari. O‘zbekiston 2021-yilda uch yo‘nalish o‘qish, matematik savodxonlik va tabiiy ilmiy fanlar yo‘nalishlari bo‘yicha .

O‘qish savodxonligi inshoning matn shaklida berilgan ma’lumotkarini tushuna olish va ularga berilgan ma’lumotlarni tushuna olish va ularga reaksiya bera olish bu yo‘nalish sinovlarda odatda hayotning turli sohalarida tibbiyot, turar joy, sport va hokoza. duch kelishi mumkin matematikaga oid vazifalar taklif qilinadi.

Tabiiy-ilmiy fanlar savodxonligi hayotiy hodisalarda ilmiy usulda hal qilinishi mumkin bo‘lgan muommolarni aniqlashni kuzatish va tajribalar asosida xulosalar chiqarish kompetensiyasi. Bu xulosalar atrofimizdagi olamni tushunish va inson faoliyati natijasida unda sodir bo‘layotgan o‘zgarishlarni anglab yetish shunga ko‘ra qarorlar qabul qila olish ko‘nikmasini rivojlantirish bu bo‘limning asosiy maqsadidir.

Fizika, astronomiya, elementlari bilan birga, biologiya, kimyo va geografiya fanlari o‘qitilish jarayonida berilishi ko‘zda tutilgan.

O‘zbekiston ta‘lim sohasida islohotlarning yangi bosqichi hisoblangan PISA dasturida ishtirokiga tayyorgarlik bosqichi ustozlardan o‘z ishlariga yangicha yondashishni talab etadi. Bu tizim mamlakatimizda yangi, bu borada ishlar endi boshlanganligini nazarda tutsak birinchi navbatda o‘quvchilarni bu tizim bilan tanishtirish tizim talabi va imkoniyatlarini ularga tushuntirish kerak bo‘ladi.

2022-yilda O‘zbekistondagi ta‘lim siyosati xalqaro PISA dasturi Rossiyalik mutaxassis Galina Kovaleva O‘zbekiston ta‘lim sifatini baholashga tayyorgarlik ko‘rishda qanday yordam ko‘rsatilayotganligini, ta‘lim tizmlari tomonidan olingan o‘rta ko‘rsatkichdan past natijalar va qanday baholash natijalarini kutish mumkinligini haqida o‘z fikrlari bilan bo‘lishadi.

24 –agust kunlar ta‘lim sifatini nazoratqilish davlat inspeksiyasi tomonidan jahon bankining Read dasturi doirasida Xalq ta‘lim vazirligi va Rossiya ta‘lim dasturi doirasida Xalq ta‘limi vazirligi va Rossiya ta‘lim strategiyalarini rivojlantirish instituti bilan hamkorlikda xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etish - inson kapitalini rivojlantirish omili mavzusida Rossiya ta‘lim akademiyasi ta‘limni rivojlantirish strategiyalari instituti onlayn vebiner o‘tkazildi.

EGMA- hozirgi kunda o‘quvchilarning o‘qish va matematik bo‘yicha qobiliyatlarini baholash tadqiqotlarini tizimiga tadbiiq etish bo‘yicha tayyorgarlik ishlari olib borilyapdi.

Mazkur tadqiqotlar boshlang‘ich sinf o‘quvchilarning o‘zlashtirishini yaxshilash hamda ta‘lim jarayonidagi kamchiliklarni aniqlashga yordam beradi. Ushbu baholash tizimi dunyoning 70 dan ortiq mamlakatlarida qo‘llaniladi.

Shuningdek, PISA, TIMSS, PIRLS kabi o‘quvchilar bilimi darajasini baholash uchun xalqaro tadqiqotlar hamda dasturlar tayyorlash uchun yaxshi vosita hisoblanadi. 9-18 oktabr kunlari ta‘lim jarayoniga xalqaro tajribalarni tadbiiq etish, umumiy o‘rta ta‘lim maktablari boshlang‘ich o‘quvchilarning o‘sish va matematika fanlaridan bilimlarni aniqlash hamda bilim samaradorligini oshirish maqsadida Respublika ta‘lim markazida o‘quv-amaliy seminar tashkil etiladi.

Mazkur seminarda EGRA va EGMA xalqaro baholash dasturi loyihasi bo‘yicha 46 nafar monitoring guruhi a‘zolari ishtirok etadi.

Seminar –treningda EGRA va EGMA xalqaro baholash dasturi haqida ma’lumot beriladi. Shuningdek dasturni tizimga tadbiiq etish vositalari ishlab chiqiladi. O’quv seminaridan so’ng EGRA va EGMA xalqaro tajribalari amaliyotda bosqichma –bosqich joriy etib boriladi.

O’zbekiston Respublikasi xalq ta’limi tizimiga EGRA va EGMA xalqaro baholash dasturi va Iqtisodiy hamkorlik taraqqiyot tashkiloti hamda ta’lim sohasidagi yutuqlarini baholash xalqaro assotsiyasi imzolagan kelishuvga muvofiq qabul qilinga bu dastur.

TALIS – o’qituvchilar faoliyati, ish sharoiti va maktabdagi ta’lim muhitini baholashga qaratilgan eng yirik xalqar tadqiqot hisoblanadi. Tadqiqotni maqsadi -ishtirokchi mamlakatlarga samarali o’qitish va o’rganish uchun shart - sharoitlar yaratishga qaratilgan ta’lim siyosatini ishlab chiqarishda yangi ustuvor yo’nalishlarni ko’rib chiqish va aniqlash imkonini beradigan ishonchli, dolzarb va qiyosiy ma’lumotlar taqdim etishdan iborat.

Tadqiqotlar maktab o’qituvchilari va direktorlariga nafaqat milliy balki, xalqaro darajada o’z fikrini bildirish imkonini beradi. Ilgari TALIS - tadqiqotlari har 5 yilda bir marta o’tkazilgan bo’lsa endi 6 yilda bir marta o’tkazilishi rejalashtirilmoqda. 2018- yilda o’tkazilgan bo’lsa, unda 48 ta davlat qatnashgan bo’lib

TALIS xalqaro tadqiqotini o’tkazishdan maqsad ta’lim muassalaridagi ahvolni o’qituvchilar kompetensiyalarni va muammolarini aniqlash lekin, uning natijalari ham personal muhokama qilinmasligi, natijalariga ko’ra reyting chiqarilmasligin qayd etib o’tishdi. Shuningdek, navbatdagi TALIS tadqiqoti 2024- yilda o’tkazilishi rejalashtirilgani va unda O’zbekiston ishtirok etishi uchun rasman murojaat qilishi lozimligi ta’kidlangan. Shundan so’ng, shartnoma tuzilib rasmiylashtirish masalalari ko’rib chiqiladi.

Ushbu tadqiqotda ishtirok etish bo’yicha boshqa, davlatlar xususan, 2018 –yilda

1-marta TALIS tadqiqotlarida ishtirok etgan Qozog’iston tajribasini o’rganishga kelishib olindi.

„Al jabr” matni asosida mantiqiy topshiriqlar.

Riyoziyot olimi Al-Xorazmiydan inson haqida so’rashdi. Olim shunday deydi: “Agar inson yaxshi xulq sohibi bo’lsa u 1 ga teng agar inson husn sohibi bo’lsa birning yoniga 0 ni qo’shamiz, 10 bo’ladi, agar inson boy bo’lsa yana bir nolni qo’shamiz -100 bo’ladi. Agar nasl-nasabli bo’lsa, yana bir nolni qo’shamiz - 1000 bo’ladi. Agar 1 raqami yo’q bo’lib ketsa, insonning qiymati yo’qqa chiqib, nollarning o’zi qoladi”.

Davlatimiz rahbari tomonidan imzolagan “O’zbekiston Respublikasi xalq ta’limi tizimini 2030 - yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to’g’risida”gi farmonida inson kapitalini shakllantirish asosiy bo’g’ini bo’lgan tizimda amalga oshirilishi lozim bo’lgan vazifalar va ularni hayotga tadbiiq etish yo’llari atroflicha belgilab berildi. Jumladan unda mamlakatimizning

2030 - yilga kelib PISA o'quvchilarni ta'lim sohasidagi yutuqlarini baholash bo'yicha xalqaro dastur reytingda jahonning 30 ta ilg'or mamlakati qatoriga kirishga erishish vazifasi qo'yilgan.

Bu usul o'quvchilarning fikrlash doirasini kengaytiradi, so'z boyligini oshiradi, sinonim so'zlardan foydalanish mahoratini shakllantiradi, zehning o'tkir bo'lishi va har bir narsaga diqqat bilan qarashga o'rgatadi.

1- kichik guruhlarda ishlaymiz.

2- Asarning bosh qahramoni kim? Unga 10 ta ta'rif bering. Masalan: Asarning bosh qahramoni Inod. 1. oilasidan ayrilgan inson. 2. Mehribon muallim. 3. Jonkuyar jafokash kishi. 4. Sabr-toqatli, itoatkor shaxs. 5. Yaxshi uloq chopadigan. 6. Oilasiga va otiga vafodor. 7. Ishonuvchan. 8. Kimsasiz kishi. 9. Xotiralari bilan yashaydigan. 10. Odamovi yigit. 11. Taqdirga tan beruvchi, kurasha olmaydigan obraz.

3- Kichik guruh. Asarning ikkinchi darajali qahramonlari kimlar?

4- Ularga 10 ta ta'rif bering. Asarning ikkinchi darajali qahramonlari Egamberdi Xudoyberganov va Bo'riboy. Egamberdi -1. Kichik letenat. 2. Rahmsiz va insofsiz odam. 3. Nafsning quli. 4. Poraxo'r. 5. Yolg'onchi razil kishi. 6. Qorabayir otning o'limiga sababchi inson. 7. Sigir va qo'yg'a ham qanoat qilmaydigan o'g'ri. 8. Qo'rqqoq odam. 9. Qo'shnisi. 10. Maktab qorovuli.

Muhokama va Natijalar.

Yuqorida keltirilgan usullar yordamida berilgan hikoya o'quvchilar tushunchasini kengaytiradi, asarni tahlil qilishga yordam beradi. O'rtoqlarning fikrlarini umumlashtirish, jamlash va xulosa chiqarish ko'nikmasini shakllantiradi. Endi e'tibor qilaylik, PISA xalqaro tadqiqot topshiriqlari darajalariga qanday talablar qo'yiladi?

- Topshiriqni bajarish uchun talab etiladigan intellektual va fikrlash qobiliyatiga ko'ra ular uchta kognitiv darajaga ajratiladi.

1. Quyi daraja –bir bosqichli amallar.

2. O'rta daraja- hodisalarni tavsiflash.

3. Yuqori daraja- murakkab ma'lumotlarni tahlil qilish.

Shu talablarga tayanadigan bo'lsak, biz yuqorida hikoyaning tahlili uchun qo'llagan usullarimiz xalqoro baholash tizimi qoidalariga imkon qadar javob bera oladi, deb o'ylaymiz. Bundan tashqari, tahlillar o'quvchini kitobni sevishga, qiziqarli asarlarni ko'proq o'qishga turtki bo'ladi. Chunki, kitob o'qigan sari uning ongi o'sadi, hayotga qarashi o'zgaradi, tafakkur doirasi kengayadi va eng asosiysi, nutqi rivojlanadi.

Xulosa tariqasida shuni ta'kidlash joizku, ijtimoiy hayotdagi o'zgarishlar yangilanish adabiyotning o'zida ham uning o'qitish sohasida ham yangilanishlarni, yangicha yondashuvlarni taqozo etgani aniq. Bu narsa ta'lim metodlaridan boshlab o'qituvchi va o'quvchining munosabatlarigacha, o'quv dasturlari

darsliklardan boshlab adabiyot darslarini tashkil etishgacha bo‘lgan muomalarning barchasiga bir xilda daxldor bo‘lib turadi. Bugun axborotlar oqimi shiddat bilan kuchayib, borayotgan kompyuter va umuman texnika olami inson hayotida tobora kengroq va mustahkam o‘rin olib borayotgan bir zamonda kitob o‘qish kitobxonlik muammosining yanada dolzarb kasb etishi sir emas zero, kitob va kitobxonlik inson ma’naviy olamning ajralmas qismi ekan, kitob o‘qishni o‘rganish, kitobxon ma’naviyatni shakllantirish ta’lim – tarbiya jarayonidagi eng asosiy vazifa bo‘lib qolaveradi. Bu narsa ta’lim metodlaridan boshlab bugun axborotlar oqimi shiddat bilan kuchayib borayotgan kompyuter va umuman texnika olami inson hayotida tobora kengroq va mustahkam o‘rin olib borayotgan bir zamonda kitob o‘qish savodxonlik inson ma’naviy olamning ajralmas qismi ekan kitob o‘qishni o‘rganish kitobxon ma’naviyatini shakllantirish ta’lim – tarbiya jarayonida eng asosiy vazifa bo‘lib qolaveradi. Tilni o‘rganish jarayonida o‘quvchilarda ilmiy dunyo qarash asoslarini shakllantirish masalasini hal qilishda badiiy psixologik xususiyatlar hisobga olinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyevning “Oliy Majlisga Murojaatnomasi” 23-b.
- 2.To‘xliyev.B “Adabiyot o‘qitish metodikasi” Toshkent – “Yangi asr avlodi” 124-b.
3. Adabiyot 8-sinf uchun darslik Toshkent 2019-yil 89-b
4. A.A Xalikov pedagogika fanlar doktori “PIRLS” dasturining mazmuni – mohiyati, 2011-yil 119-b.
5. Boshlang‘ich ta’limda integrasiya va innovatsion yondashuvlar Toshkent 2019-yil 69-b.
6. Adabiyotshunoslik Nazaryasi.Toshkent 2004 –yil 104-b.